

Bottlik-Granyák Livia LL.M.
ELTE ÁJK Alkotmányjogi Tanszék
Témavezető: Somody Bernadette, PhD, adjunktus

Miért lehet alapjogi jogosult egy szervezet?¹

1. Problémafelvetés

A jog természetes alanya az ember és ez még inkább igaz az alapjogok esetében. E jogok az emberi jogok jogi kifejeződései, így az emberek sérthetetlen és elidegeníthetetlen jogosultságait képezik, amelyeket nem az állam hoz létre, csak elismer.² Az emberi jogok kifejezés pedig nemcsak megfogalmazásbeli összefüggésben van az emberekkel, hanem erős tartalmi kapcsolatot is mutat, hiszen e jogok az embereket emberi mivoltuknál fogva illetik meg.³ Mindebből adódóan az alapjogok a lehető legszorosabb kapcsolatot mutatják az emberekkel és azok jellegzetességeivel.⁴ Bár az ember önmagában individuális lény, a társadalmi-gazdasági életben másokkal együttműködik, versenyez, csoportokat képez, közösségeket, intézményeket hoz létre. Így a polgári joghoz hasonlóan az alapjogi dogmatikának is szembe kell néznie az emberek által létrehozott egyesülések, szervezetek jogalanyiségének problémájával. A társadalomban vállalt szerepeikből adódóan ezek a szereplők is egyre inkább alapjogi védelmet kezdenek igényelni az önkényes állami hatalomgyakorlással szemben. Az alkotmányok és alapjogvédő szervek közül pedig többen alapjogi védelemben részesítik is ezeket a szervezeteket, főként az alapjogok területén játszott szerepükre és a szervezetek mögött álló emberek alapjogi védelmével való kapcsolatukra tekintettel.⁵

---

¹ Jelen tanulmány a K132712 számú „Az alapjogi jogalanyiség koncepciója” projekt (kutatásvezető: Somody Bernadette) keretében jött létre. A K132712 számú projekt a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a kutatói kezdeményezésű pályázati program finanszírozásában valósul meg.

² Somody, Szabó, Vissy, Dojcsák 2018. 17.

³ Halmai, Tóth 2003. 28.

⁴ Az Alaptörvény I. cikk (1) bekezdése is így fogalmaz: „Az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani. Védelmük az állam elsőrendű kötelezettsége”.

⁵ Elismeri például a “jogi személyek” alapjogi védelmét az amerikai, a német, a magyar és több nemzetközi emberi jogvédő fórum is, mint például az Emberi Jogok Európai Bírósága.

Az alapjogok "jogi személyekre"⁶ való alkalmazása azonban egészen komplex és specifikus vizsgálatot igényel, az alapjogok és a "jogi személyek" jellegzetességeinek találkozásából adódóan. Ezek a jellegzetességek pedig két – általános és különös – szinten is azonosíthatók.⁷ Az általános szint azért tekinthető általánosnak, mert az alapjogok összessége tekintetében irányadó alapjogi funkció – az egyén szabadságának biztosítása az állami önkénnyel szemben – találkozik a szervezeti jellegből következő sajátossággal, vagyis, hogy a jog által létrehozott jogalanyról beszélünk. Ezekben az esetekben az adott körülmények vizsgálata – az alapjogokra jellemző – azon megközelítés alapján történik, miszerint az alapjogi jogviszonyokban az egyén alapvetően szabad, míg az állam alapvetően kötelezett.⁸ Ebből az alaptételből kiindulva az állam, az állam által létrehozott, irányított, illetőleg állami közfeladatot ellátó szervezetek alapvetően nem lehetnek alapjogi jogosultak. Ez a megközelítés a szervezetek létrejötte, jellege és szerepvállalása sokféleségének köszönhetően többféleképpen jelenhet meg a szervezetek alapjogi jogosultsága kérdéskörében. Felmerülhet a közjogi formában létrehozott személyek⁹, közfeladatot ellátó szervezetek¹⁰, állami tulajdonrészrel bíró gazdasági társaságok¹¹, közhatalmi szervek¹² alapjogi jogosultságának kérdéseiként is.

Ezen túl a különös szintű vizsgálat azt az esetkört foglalja magában, amikor már az egyes szervezetek és egyes alapjogok sajátosságai alapján ítéljük meg az adott esetben a szervezet alapjogi jogosultságát. Ugyanis más szempontok mérlegelését igényli például, amikor egy egyház vagy egy nyereségorientált gazdasági társaság hivatkozik a vallásszabadság védelmére. Más a helyzet akkor is, ha a véleménynyilvánítás vagy a

⁶ Annak jelzésekképpen, hogy jelen írás szakítani kíván a jogi személy fogalmának erős polgári jogi asszociációjával és annál tágabb alanyi kört ért a jogosultak alatt, a szervezet és "jogi személy" megnevezést alkalmazza.

⁷ Granyák 2018a 86.

⁸ A német alapjogi gondolkodásban is található hasonló megközelítés, ez az ún. *Konfusionsargument*. Ezen álláspont szerint, aki alapjogi kötelezett, az nem lehet alapjogi jogosult, és aki alapjogi jogosult, az nem lehet alapjogi kötelezett.

⁹ A *Holy Monasteries v Greece, Application No. 13092/87 and 13984/88* ügyben az Emberi Jogok Európai Bírósága megállapította, hogy a kolostorok az Emberi Jogok Európai Egyezménye értelmében nem minősülnek kormányzati szervezeteknek, hiszen nem gyakorolnak közhatalmat. A közjogi jogalanyiságból csak az következik, hogy a jogalkotó harmadik felekkel szembeni jogi védelmet kívánt biztosítani az adott szervezetnek.

¹⁰ A magyar Alkotmánybíróság befogadta a Magyar Honvédség Egészségügyi Központ - mint minisztériumi fenntartó által, egészségügyi (köz)feladat ellátására létrehozott entitás - alkotmányjogi panaszát (3091/2016. (V. 12.) AB határozat).

¹¹ BVerfG, Urt. v. 22. 2. 2011 – 1 BvR 699/06 (*Fraport- határozat*) Az eset kapcsán a német alkotmánybírák kifejtették, hogy a többségében közvagyonba tartozó részvénytársaságot is közvetlenül kötelezik az alapjogok. Az államhatalom pedig a magánjogi eszközök használata során sem mentesül az alapvető jogok védelmére irányuló kötelezettsége alól, sem magánjogi eljárások, sem magánjogi szervezeti, illetve társasági formák igénybe vételével.

¹² A 23/2018. (XII. 28.) AB határozat befogadta a Magyar Nemzeti Bank, mint közhatalmi szerv alkotmányjogi panaszát és megállapította a tisztességes eljáráshoz való jogának megsértését.

vallásszabadság védelmére kíván hivatkozni egy gazdasági társaság.¹³ Mindezekben az esetekben egyrészt figyelembe kell venni, milyen jellegzetességekkel bír a vallásszabadság és a véleménynyilvánítás szabadsága és így természeténél fogva értelmezhető-e általában a szervezetek vonatkozásában. Másrészt, az adott szervezet ismérveit – alapvető funkcióját, célját, tevékenységét – is szem előtt kell tartani, annak vizsgálatakor, hogy az adott alapjognak lehet-e az adott szervezet jogosultja.¹⁴ Tehát, hogy az alapjog és a szervezet sajátosságai az adott esetben összeférnek-e egymással vagy sem.

Mindazonáltal a szervezetek alapjogi jogalanyisága nemcsak azt a kérdést veti fel, hogy milyen szervezetek, milyen alapjogoknak lehetnek alanyai, hanem azt is, hogy van-e lényegi különbség az emberek és a szervezetek alapjogi jogosultsága között.¹⁵ Ez fontos annak eldöntésében, hogy az adott szervezet milyen mértékben részesül alkotmányos védelemben, de a tekintetben is, hogy az adott szervezet alapjogi jogosultsága lehet-e és ha igen, akkor milyen mértékben az emberek alapjogainak korlátja. Például ugyanolyan alkotmányos védelem illeti-e meg a bíróságokra, a gazdasági társaságokra vonatkozó véleményeket, mint az emberekre vonatkozókat vagy sem, amikor az emberek véleménynyilvánításhoz való jogának korlátozása az adott ügy tárgya.¹⁶

Ahhoz azonban, hogy eldönthető legyen, vajon van-e és ha igen, akkor milyen, lényegi különbség van az emberek és a jogi személyek alapjogi jogosultsága között, vissza kell nyúlni egészen ahhoz a kiindulóponthoz, hogy mi indokolja a szervezetek alapjogi jogosultságát.

---

¹³ Az amerikai Legfelsőbb Bíróság esetjoga már egyes esetekben elismerte a gazdálkodó szervezetek véleménynyilvánítási (*Citizens United v Federal Election Commission* No. 08–205. Decided January 21, 2010.) és vallásszabadságát (*Burwell, Secretary of Health and Human Services, et al. v Hobby Lobby Stores Inc.* Decided June 30, 2014.). Az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlata elismeri, hogy az egyházakon túl más szervezeteket, pl. egy jótékonyági szervezetet is megilleti a vallásszabadság védelme (*International Society for Krishna Consciousness Ltd (ISKCON) v. United Kingdom* Application No. 20490/92).

¹⁴ Granyák 2018a 86.

¹⁵ Sárközy 1985. 220.

¹⁶ Az Új Péter ügyben például a magyar bíróságok az újságíró véleménynyilvánításának korlátozását valósították meg egy társaság becsületének védelme érdekében. Az akkori Legfelsőbb Bíróság kiemelte: mivel a jogi személyek is értékkel bírnak a társadalomban és a természetes személyekhez hasonló szereplők, a természetes személyekhez hasonlóan társadalmi megítélésben is részesülnek, ezért jóhírnevük védelmében is felléphetnek. Az Emberi Jogok Európai Bírósága viszont felhívta a figyelmet, hogy egy társaság kereskedelmi jóhírneve és az egyén szociális státusza között különbség figyelhető meg. Amíg az utóbbi érintheti az egyén méltóságát, addig a kereskedelmi hírnév mellőzi ezt a morális dimenziót. (*Új v. Hungary, Application no. 23954/10*)

2. Igazolási lehetőségek

Tisztázandó, hogy szükséges-e egyáltalán a szervezetek alapjogi jogosultsága, és ha igen, akkor azzal csakis áttételesen az emberek alapjogait védjük, vagy bizonyos mértékben önállóul is a szervezet alapjogi védelme.¹⁷ E felvetések rámutatnak arra, hogy a szervezetek alapjogi jogosultságának logikailag három igazolási lehetősége van. Jelen írás alapvetően a magyar alapjogi gondolkodás számára jelentős konklúziókat kívánja levonni tekintetben, hogy a szervezetek lehetnek-e és ha igen, akkor miért és milyen terjedelemben alapjogok jogosultjai. Ebből adódóan a következőkben – a magyar alapjogi gyakorlat számára leginkább meghatározó – magyar és német alkotmánybíróság, illetve az Emberi Jogok Európai Bírósága (továbbiakban: EJEB) gyakorlatában fellelhető olyan érvek és döntések rövid elemzésére és rendszerezésére kerül sor, amelyekből a szervezetek alapjogi jogosultságának igazolását illetően fontos konklúziók következhetnek.

2.1. Nincs igazolás

Az első lehetséges igazolási szemlélet szerint az alapjogok alanyai csakis az egyének lehetnek, így a szervezetek nem lehetnek alapjogi jogosultak. Mára már ez ritkább megközelítésnek mondható, és a jelen írásban irányadó – magyar, német, strasbourgi – gyakorlatok nem is követik. Tágabb nemzetközi kitekintésben azonban található erre is példák. Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata csakis az egyének jogainak védelmére szorítkozik.¹⁸ A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya alapvetően szintén az egyének jogait védelmezi.¹⁹ A 27. cikkét leszámítva, amely a kisebbségek számára biztosítja az önmeghatározáshoz való jogot, a csoportok, közösségek érdekeinek védelme sem szerepel benne.

---

¹⁷ Sárközy 1985. 220.

¹⁸ Emberland 2006. 52.

¹⁹ Emberland 2006. 53. *Communication No 360/1989, A Newspaper Publishing Company v Trinidad and Tobago*, admissibility decision 14 July 1989, *Communication No 361/1989, A Publishing and a Printing Company v Trinidad and Tobago*, admissibility decision 14 July

2.2. Instrumentális igazolás

Az előző ponttal ellentétben e megközelítés értelmében a szervezetek alapjogi védelmének kizárólag az a funkciója, hogy az emberek alapjogi kollektív megvalósításának eszköze legyen.²⁰ Ebből az álláspontból tehát az következik, hogy a szervezetek alapjogi jogalanyisága csak akkor lehetséges, ha az adott szervezet hozzájárul a szervezet mögött álló emberek alapjogainak megvalósulásához.²¹ Bár ekkor már a szervezet alapjogi jogosult, de a szervezet nem kaphat önállósultan intézményesült alkotmányjogi védelmet, hiszen annak igazolása a mögötte álló személyek alapjogi védelmére vezethető vissza, azzal szorosan összekapcsolódik. Tekintettel arra, hogy az emberek és a szervezetek jelentős szerepet töltenek be egymás életében, a különböző alapjogvédő szervek gyakorlatában gyakran fordulnak elő olyan megállapítások, amelyek erre az igazolási megközelítésre utalnak.

A magyar Alkotmánybíróság gyakorlata például már működésének kezdetétől fogva elismerte a "jogi személy" alapjogi jogalanyiságát.²² E gyakorlat alapján a magyar Alaptörvény 2012. január 1-jétől már explicite is kimondja, hogy a törvény alapján létrehozott jogalanyok számára is biztosítottak azok az alapvető jogok, amelyek természetüknél fogva nem csak az emberre vonatkoznak.²³ A törvény alapján létrehozott jogalanyok alapjogi jogalanyiságának igazolása azonban nem került be az Alaptörvény szövegébe. Az Alkotmánybíróság ítélezési gyakorlata tartalmaz olyan megállapításokat, amelyek utalhatnak a szervezetek alapjogi jogosultsága igazolására. A szervezetek alapjogi védelmét ugyanis egyik döntésében azzal indokolta a testület, hogy az alkotmány biztosítja az egyesülési jogot, a vállalkozási szabadságot. Vagyis azt, hogy a szervezetek autonómiája is alkotmányos védelmet élvezzen, a gazdasági, társadalmi érdekek védelmére irányuló szervezetek alakításának alkotmányos szabadsága indokolja.²⁴ Az Alkotmánybíróságnak ez az érve tehát a szervezetek mögött álló emberek alapjogainak védelmére mutat vissza a szervezetek alapjogi jogalanyiságának alátámasztásához, és ezáltal erősen instrumentális igazolási jegyeket visel.

A német alaptörvény is kifejezetten rendelkezik a szervezetek alapjogi jogosultságáról. A Grundgesetz 19. cikk (3) bekezdése szerint az

---

²⁰ Sárközy 1985. 224.

²¹ Sárközy 1985. 224., L. W. Rupp von Brünneck megközelítéséhez hasonlóan.

²² 21/1990. (X. 4.) AB határozat; 7/1991. (II. 28.) AB határozat, 28/1991. (VI. 3.) AB határozat

²³ Alaptörvény I. cikk (4) bekezdése

²⁴ 24/1996. (VI. 25.) AB határozat

alapjogok a belföldi jogi személyekre is vonatkoznak, amennyiben azok jellegüknél fogva alkalmazhatóak rájuk nézve.²⁵ A német alaptörvény ugyancsak nem rendelkezik kifejezetten és nem is utal a "jogi személyek" alapjogi jogosultságának indokaira. Éppen ezért szintén a német Alkotmánybíróság (*Bundesverfassungsgericht*; továbbiakban: BVerfG) ítélkezési gyakorlatában keresendők olyan megállapítások, amelyek igazolási érvekként értelmezhetők. A német alapjogvédő szerv már működésének korai szakában kijelentette, hogy a "jogi személyek" alapjogi védelemben való részesítése csak akkor igazolt, amennyiben annak létrehozása (*Bildung*) és működése (*Betätigung*) a természetes személyek szabadságának kifejeződése (*Ausdruck der freien Entfaltung der natürlichen Personen*), különösen, ha a "jogi személy" mögött álló emberekkel való együttes kezelés²⁶ (*Durchgriff*) észszerűnek és szükségesnek mutatkozik.²⁷ Ez az ún. *személyes szubsztrátum* követelménye (*personales Substrat*).²⁸ Mindez azt mutatja, hogy a BVerfG ítélkezési gyakorlata erősen instrumentális igazolási megközelítésre támaszkodik. Hiszen a szervezet alapjogi jogalanyiságát csakis akkor ismeri el, amikor amögött azonosítani tudja az emberek alapjogi védelmével való közvetlen kapcsolatot, vagyis az ún. *személyes szubsztrátum* meglétét.

Az Emberi Jogok Európai Egyezménye (továbbiakban: Egyezmény) – a magyar és német alkotmányokkal ellentétben – nem deklarálja kifejezetten a szervezetek alapjogi jogosultságát. A szervezetek az egyes Egyezményben védett jogoknál sem jelennek meg általában jogosultakként.²⁹ Az Egyezmény 34. cikke azonban a nem kormányzati szervezetek számára is biztosítja az EJEH-hez való fordulás jogosultságát, amiből automatikusan következik, hogy a strasbourgi jogvédő szerv is alapjogi jogosultként tekint ezekre a szervezetekre. Annak kidolgozása, hogy mi indokolja az alapjogi védelmet, szintén az EJEH gyakorlatára maradt, amelyben néhol fellelhetők olyan megállapítások, amelyek az instrumentális igazolás irányába mutatnak. Az EJEH a vallásszabadság vonatkozásában hívta fel arra a figyelmet, hogy egy egyházi, vallási szervezet gyakorolhatja követői nevében a vallásszabadsághoz fűződő

²⁵ Art. 19 Abs. 3 GG: „Die Grundrechte gelten auch für inländische juristische Personen, soweit sie ihrem Wesen nach auf diese anwendbar sind.”

²⁶ A megfelelő magyar kifejezés megtalálásáig alkalmazandó ideiglenes munkafogalom.

²⁷ BVerfGE 21, 362 (369) - Sozialversicherungsträger [1967]

²⁸ Kingreen, Poscher 2018. 68.

²⁹ Az Emberi Jogok Európai Egyezményének egyedül az 1. kiegészítő jegyzőkönyvének 1. cikke által biztosított tulajdonhoz való jog esetében jelennek meg explicite a szervezetek, mint jogosultak. Emellett pedig az Egyezmény 10. cikkében foglalt véleménynyilvánításhoz való jog tekintetében implicite jelennek meg a rádiók, a televíziók és a mozgókép vállalatok.

jogot.³⁰ Megállapította, hogy amikor egy egyház fordul hozzá, azt a valóságban tagjai nevében teszi, ennek köszönhetően egy egyház is képes saját maga e jog birtoklására és gyakorlására tagjai képviselőjében.³¹ Ez a megfogalmazás is afelé mutat, hogy bár a szervezet lehet alapjogi jogosult és jogot érvényesíthet, mégis az "igazi" jogosultak a szervezetet alkotó emberek összessége és nem a tőlük elkülönült szervezet maga, hiszen az a tagok nevében jár el. Ezt még inkább támogatja az EJEB azon álláspontja, miszerint ha a szervezetet nem illetné meg a vallásszabadság védelme, akkor az emberek vallásszabadsága válna sérülékeny.³²

2.3. Önálló igazolás³³

Az előző pontban elemzett megállapítások az individuális jogvédelemre támaszkodó instrumentális igazolás irányába mutatnak. A gyakorlatban azonban fellelhetők olyan érvelések is, amelyek már túllépnek ezen a megközelítésen, és nem kifejezetten az emberek alapjogainak védelmével indokolják a szervezetek alapjogi védelmét. Továbbá azonosíthatók olyan esetek is, amelyek anélkül ismerik el az adott szervezet alapjogi védelmét, hogy az az instrumentális igazolással összeegyeztethető lenne.

Ilyen a magyar Alkotmánybíróságnak az a gyakorlata, miszerint az alapítványokat is megilleti az alapjogi védelem.³⁴ Az alapítványok nem az emberek alapjogainak gyakorlása eredményeképpen jönnek létre, mint ahogyan ez az egyesületek, a vallási szervezetek vagy az egyházak esetén megállapítható.³⁵ Így a magyar Alkotmánybíróság instrumentális igazolás irányába mutató érvelésével nem koherens e szervezetek alapjogi jogosultságának biztosítása. Mégis egyik döntésében azt állapította meg a testület, hogy mivel a törvényhozó a nem állami alapítók jogainak és törvényes érdekeinek védelmében nem biztosítja a bírói utat, az Alaptörvény I. cikk (4) bekezdésének, valamint II. cikkének sérelmét okozva, súlyosan sérül többek között magának az alapítványnak mint jogi

³⁰ Cha'are Shalom Ve Tsedek v. France Application no. 27417/95

³¹ X and Church of Scientology v. Sweden Application no. 7805/77

³² Hasan and Chaush v Bulgaria Application no. 30985/96

³³ Jelen írás az instrumentális igazolástól való megkülönböztetésként, mint munkafogalom alkalmazza az "önálló igazolás" kifejezést, a megfelelő megnevezés hiányában.

³⁴ 25/2012. (V. 18.) AB határozat

³⁵ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről 3:378. §-a szerint az alapítvány az alapító által az alapító okiratban meghatározott tartós cél folyamatos megvalósítására létrehozott jogi személy. Az alapító az alapító okiratban meghatározza az alapítványnak juttatott vagyont és az alapítvány szervezetét. 25/2012. (V. 18.) AB határozat [39] pontja is megállapítja, hogy az alapítványra vonatkozó jogi szabályozás lényegi eleme az, hogy tartós, közérdekű cél megvalósítása érdekében az alapítók vagyonuk egy meghatározott részét elkülönítik, „célvagyonként” egyesítik, a cél megvalósítására új jogi személyt hoznak létre.

személynek a cselekvési autonómiája is azáltal, hogy a megszüntetésről hozandó döntésben nem vehet részt.³⁶ Az alapítványnak ilyen különálló megnevezése, mint sérelmet szenvedett fél, megint csak megerősíti az önálló igazolás lehetőségét.

Ezt tovább támogatja az a tény is, hogy még a szervezetek alapjogi jogosultsága tekintetében az embereket erősen középpontba helyező német alkotmánybíróság, a BVerfG is alapjogi jogosultként tekint az alapítványokra.³⁷ Ez azért rendkívüli, mert az alapítvány nélkülözi a szervezet mögött álló személyes szubsztrátumot, tekintve, hogy az tisztán vagyoni célt szolgáló jogi személyiség. Ha összevetjük az alapítvány jellegzetességét az instrumentális igazoláshoz kapcsolódó személyes szubsztrátum követelményének sajátosságával, akkor egyértelművé válik, hogy az alapítvány alapjogi jogosultságának instrumentális igazolása nem lehetséges. Míg az egyesületek, szakszervezetek, pártok, egyházak, gazdasági társaságok esetében azonosítható mind a szervezet mögött közvetlenül meglévő emberi szubsztrátum, mind azoknak valamilyen alkotmányosan védett joga, addig ezek közül egyik sem található meg – a többi szervezethez hasonló módon – az alapítványnál. Mindebből pedig az következik, hogy e szervezetek alapjogi jogosultságának biztosítását az instrumentális igazolástól eltérő, önálló igazolási érvelésnek kell alátámasztania.

Bár ennek kidolgozását – a magyar Alkotmánybírósághoz hasonlóan – a BVerfG sem teszi meg, mégis a gyakorlatában található olyan megközelítés, amely túlmúthatna a *személyes szubsztrátum* követelményének erősen individualista és instrumentális igazolásán. Ugyanis a BVerfG már felvetette az ún. *alapjogokra jellemző kockázati helyzet (grundrechtstypischen Gefährdungslage)* gondolatát, azonban végezetül arra a konklúzióra jutott, hogy a személyes szubsztrátum hiányában az alapjogokra jellemző kockázati helyzetről sem lehet beszélni.³⁸ A német alapjogi gondolkodás szerint ez a helyzet akkor áll fenn, ha a "jogi személy" a tevékenységi területét tekintve a természetes személyekhez hasonló helyzetben van az állammal való viszonyában; mint önálló jogalany száll szembe az állammal és éppen úgy, mint a természetes személy, alapjogi védelemre szorul.³⁹ A német szakirodalom szerint erre akkor kerülhet sor, ha és amennyiben a "jogi személy" – jogi formájától függetlenül – védett társulási jogi célokat követ, vagy ha az alkotmánynál alacsonyabb szintű szabályok a természetes személyekhez

³⁶ 25/2012. (V. 18.) AB határozat [47]

³⁷ BVerfGE 46, 73 (83) In: Kingreen, Poscher 2018. 68.

³⁸ BVerfGE 45, 63 (79), 61, 82 (103) In: Kingreen, Poscher 2018. 68.

³⁹ Kingreen 2017. 29.

hasonló helyzetbe hozzák őket.⁴⁰ Bár a BverfG ezt a megközelítést összeköti az instrumentális igazolás szemléletével, mégis az *alapjogokra jellemző kockázati helyzet* gondolatából levonható lenne olyan következtetés is, miszerint a szervezetek, mint az őt alkotó személyektől elkülönült jogalanyok azért részesülhetnek alkotmányos védelemben, mert az adott helyzetben az állam önkényes hatalomgyakorlásának vannak kitéve és nem azért, mert azokat emberek alkotják. Egy ilyen felfogás érvényesítése eredményezhetné a szervezeti jelleg, illetve a szervezet mögött álló természetes személyek jelentőségének másodlagosságát, alátámasztva ezáltal, hogy a "jogi személy" az őt alkotó személyektől valamennyire önállósult alkotmányjogi védelemben is részesülhet.

Az EJEB egyik döntése és annak megállapításai is hasonló irányba mutathatnak. A *Société Colas Est and Others v. France* ügyben az EJEB megállapította, hogy a 8. cikk által védett magánszféra védelme – azon belül is az otthon sérthetetlensége – kiterjedhet bizonyos körülmények között egy gazdasági társaság székhelyének, fióktelepének vagy egyéb üzleti helységeinek védelmére is.⁴¹ Abban, hogy végül a strasbourgi bíróság elismerte a szervezetek alapjogi jogalanyiságát a 8. cikk vonatkozásában, nagy szerepet játszott az a tény, hogy az Egyezmény mélyen gyökerezik a demokrácia és a jogállamiság által képviselt értékrendszerben.⁴² Az EJEB ugyanis – a jogállamiság sarokkövének tekintett – önkényes állami beavatkozás elleni védelem szükségességére tekintettel ismerte el a szervezet alapjogi jogalanyiságát az adott esetben, a szervezeti jellege ellenére.⁴³ A döntésben természetesen az is szerepet játszott, hogy adott esetben a magánszféra védelme volt az adott alapjog, amelynek alapvető célja az önkényes beavatkozás elleni szabadság biztosítása.⁴⁴ Ennek szem előtt tartása mellett is az mondható, hogy ebben az esetben fellelhető az instrumentális igazolástól eltérő, önálló megközelítés is. E szerint minden olyan önkényes állami beavatkozással szemben védelmet kell nyújtani, amelyek az alapjogok alapvető értékeivel mennek szembe. Ez a szemlélet pedig azt eredményezheti, hogy az alapjogi védelem nyújtásának vizsgálatakor a hangsúly nem a sérelmet szenvedett személy szervezeti vagy emberi státuszára helyeződik, hanem az önkényes beavatkozás elleni védelem szükségességére.⁴⁵ Ez a felfogás pedig hasonlóságot mutat a német alapjogi gondolkodásban fellelhető

---

⁴⁰ Kingreen 2017. 29.

⁴¹ *Société Colas Est and Others v. France*, Application no. 37971/97, 41.

⁴² Muijsenbergh, Rezaei 2012. 56.

⁴³ Muijsenbergh, Rezaei 2012. 56.

⁴⁴ Muijsenbergh, Rezaei 2012. 56.

⁴⁵ Granyák 2019. 529.

alapjogokra jellemző kockázati helyzet gondolatával. Ugyanis mind a két szemlélet alapján igazolhatóvá válik a szervezetek alapjogi jogalanyisága anélkül, hogy a szervezetet alkotó, működtető emberek alapjogi védelmének szükségessége megjelenne. Ezekben az esetekben a szervezetek autonómiájának az önkényes állami beavatkozástól való védelme önmagában megalapozza alapjogi jogosultságukat. A szervezetet alkotó, a mögötte álló emberek alapjogainak védelme már vagy egyáltalán nem, vagy sokkal kisebb mértékben játszik szerepet, mint az instrumentális igazolás esetében. Ezért tekinthetünk erre az igazolásra úgy, mint a szervezetek alapjogi jogosultságának önálló igazolási útjára.

A szervezetek alapjogi jogosultságára vonatkozó igazolási érvek áttekintését követően azonban az állapítható meg, hogy jelenleg sem a német, sem a magyar alapjogi gyakorlat nem tekinthető konzekvensnek. Még az EJEB megállapításai között is fellelhetők mind az instrumentális, mind az autonóm igazolás ismertetőjegyei. Tehát a két igazolási lehetőség közötti tudatos, koherens dogmatikán alapuló választás nem történik meg egyik bíróság gyakorlatában sem. Ebből pedig az következik, hogy egyik alapjogvédő szerv sem alkalmazza az egyes igazolási lehetőségeket átlátható és kellően alátámasztott módon. Ezáltal pedig döntéseik könnyen megkérdőjelezhetővé válhatnak. Mindez felveti annak gondolatát, hogy nem elegendő a különböző alapjogvédő szervek igazolási elméletekre vonatkozó gyakorlataira támaszkodni, ennél mélyebb vizsgálat szükséges. Mégpedig annak elemzése, hogy alapvetően hogyan is gondolkodunk a jogi személyről, mint jogalanyról. Ugyanis, ahogy a szervezetek alapjogi jogosultságának tartalmát, határait alapjaiban határozhatja meg, hogy melyik igazolási elmélet szerint tekintjük őket jogosultnak, úgy az, hogy miként tekintünk magára az adott szervezetre, szintén hangsúlyos szerepet játszhat abban, hogy milyen igazolási elmélet lehet irányadó. Ennek megfelelően a következő rész a jogi személyekre vonatkozó elméletek nélkülözhetetlen szerepét kívánja bemutatni, ezáltal elősegítve, hogy az igazolási elméletek közti választás valamilyen objektív és koherens szempontrendszeren alapulhasson.

3. Polgári jogi elméletek és alapjogi implikációk

3.1. Polgári jogi elméletek szerepe

Moór Gyula világít rá arra, hogy a jogi személy problémája a tételes jogtudományból nyúlik át a jogfilozófia területére, s e két tudomány

határmezsgyéjén áll. Ez a gondolat is alátámasztja, hogy a szervezet alapjogi jogalanyisága kérdéskörében a polgári jogi elméletek – alapjogiak hiányában – létjogosultsággal bírnak. Ezt megerősíti az a tény, hogy a jogi személy problémájával, azzal, hogy vajon az emberen kívül, az emberi csoportosulások is lehetnek-e önálló jogalanyok és milyen jogosultságokkal rendelkezhetnek, először a polgári jognak kellett megbirkóznia. Ebből pedig az következik, hogy a polgári jogi dogmatika a jogi személy vonatkozásában jóval kidolgozottabb az alapjoginál, ezért az mindig is egyfajta előfutár szerepet tölthet be a szervezetek alapjogi jogalanyiságának vonatkozásában. A már elért polgári jogi kérdések és eredmények figyelembe vétele tehát bizonyos mértékben nélkülözhetetlen. Azt azonban szem előtt kell tartani, hogy a polgári jogi eredmények és elméletek soha nem bírhatnak döntő jelentőséggel a jelentős jogági különbségek miatt. A polgári jog és az alkotmányjog, azon belül az alapjogi terület jelentősen eltérő jogviszonyokat szabályoz. Míg az előbbi a mellérendelt polgárok vagyoni és személyi viszonyait szabályozza, addig az utóbbi az egyének szabadságát és méltóságát hivatott védeni a közhatalommal rendelkező állammal szemben.⁴⁶ Tehát míg a polgári jog horizontális kapcsolatban álló személyek viszonyát szabályozza, addig az alapjogi jogviszony jellemzően vertikális viszonyokat szabályoz.⁴⁷ Az alapjogi és a polgári jogi értelemben vett jogi személy fogalmi megkülönböztetését a magyar Alkotmánybíróságnak az az álláspontja is alátámasztja, miszerint az egyik jogág területén megtalálható fogalom egy másik jogág területére történő átvétele csakis rendkívül nagy körültekintéssel, a jogági sajátosságok figyelembevételével valósulhat meg.⁴⁸

Mindebből tehát az következik, hogy a polgári jog és az ahhoz fűződő elméletek fontos, de nem teljes mértékben meghatározó szerepet tölthetnek be a szervezetek alapjogi jogalanyisága kérdésében. E tekintetben az alapjogi és alkotmányjogi terület jellegzetességeinek kell hangsúlyosnak lenniük. A következőkben mindezek figyelembevételével mutatok be röviden néhány – jelen írás szempontjából alapvető – polgári jogi elméletet és annak lehetséges alapjogi implikációját.

---

⁴⁶ Somody, Szabó, Vissy, Dojcsák 2018. 38.

⁴⁷ Somody, Szabó, Vissy, Dojcsák 2018. 160.

⁴⁸ Granyák 2018b 51.; 36/2000. (X. 27.) AB határozat

3.2. Fikciós elméletek

A legrégebbi, így a legnagyobb múlttal rendelkező elmélet az ún. fikciós elmélet, amelynek gyökerei egészen a római jogig vezethetők vissza.⁴⁹ Mivel az ősi római jogelv és a kánonjog szerint is jogok és kötelezettségek alanyai csupán emberek lehettek, ezért a jogi személyek csakis fikció útján voltak személynek tekinthetők.⁵⁰ A természetjogi iskola felfogására ebben a kérdésben is nagy hatása volt a római jogi felfogásnak, így a természetjog egyik igen jelentékeny iránya – az, amely a társadalmat és az államot az egyének szerződésére vezette vissza – a jogi személyekben nem látott egyebet, mint pusztá elnevezést, amely az egyének valamely sokaságát jelöli.⁵¹ A jogi személyek e fikciós megközelítése azt is eredményezte, hogy ezek a mesterséges jogalanyok csak azokban a vonatkozásokban részesülnek a természetes személyekkel azonos elbánásban, amelyekre a gyakorlati szükséglet megalkotta őket.⁵²

Mindezeknek a gondolatoknak a szervezetek alapjogai igazolására való vetítése nem feltétlenül vezet egyértelmű eredményre. Mégis az instrumentális igazoláshoz áll közelebb, két okból is. Az egyik, hogy ez a felfogás megjeleníti: e jogi konstrukció az emberek sokaságát foglalja magába. Ez pedig az instrumentális igazolás azon álláspontjához vezet, miszerint a szervezetek mögött álló személyek léte, védelme indokolja a jogalanyiség szükségességét. A másik indok, hogy e megközelítés eredményeképpen a "jogi személyek" csak azon vonatkozásokban esnek az emberekkel azonos megítélés alá – azaz jelen esetben alapjogi jogosulti pozíció elnyerése –, amelyekre a gyakorlati szükséglet megalkotta őket. Ez a konklúzió pedig hasonlóságot mutat a magyar Alkotmánybíróság gyakorlatában az instrumentális igazoláshoz kapcsolódó, célhoz kötött jogalanyiség koncepciójával.⁵³ A gyakorlati szükséglet alapjogi megfelelője ezen túl az adott szervezet alapjogi területen betöltött szerepére is utalhat. Tehát egy ilyen megközelítés szerint csakis olyan szervezetek lehetnének alapjogi jogosultak, amelyek vagy kifejezetten az emberek alapjogainak gyakorlása eredményeképpen jöttek létre – pl. egyesületek, egyházak –, vagy olyan szervezetek, amelyek jelentős szerepet töltenek be egy alapjogilag védett területen, például egyetemek, kiadók, újságok.

---

⁴⁹ Moór 1931. 44.

⁵⁰ Moór 1931. 45.

⁵¹ Moór 1931. 45.

⁵² Moór 1931. 55.

⁵³ A 4/1996. (VI. 25.) AB határozatában az Alkotmánybíróság elismerte, hogy egy művészeti alkotásokkal foglalkozó szervezet is igényelhet alapjogi védelmet olyan szabályozással szemben, amely sérti a művészeti élet szabadságát.

Kérdés azonban, hogy a mostani XXI. században – ahol az egyes szervezetek meghatározó szerepet töltenek be az emberek életében – mennyire tartható az a felfogás, hogy a "jogi személyek" csupán fikciók. Hiszen ezek a jogalanyok a társadalomban valóságosan léteznek, és – igaz, nem közvetlenül, hanem képviselőik útján, de – jognyilatkozatokat tesznek, jogokat szereznek és kötelezettségeket vállalnak, azaz valóságos jogalanyokként viselkednek.⁵⁴ Emellett ez a felfogás továbbra sem ad választ az alapítványok alapjogi jogosultságára. Mi több, ha a jogi személy, mint jogi fikció lehet jogalany, akkor szinte bármilyen jogalanyisággal felruházhatja azt a jog. Ebben az esetben bármi lehetne jogi személy és ezáltal alapjogi jogosult, amit a jog fikció útján annak tekint. Ez a felfogás pedig olyan önkényes joggyakorlatot eredményezhetne, amely az alapjogok kiüresítésének veszélyével járna, vagyis veszélybe sodorhatná, illetőleg kiüresíthetné azt az alapvető célt, hogy e jogok az önkényes hatalomgyakorlás korlátját képezzék.

3.3. Realitás elméletek

A fikciós elméletre reakcióként fejlődött ki az a szociológiai irányzat, amely a társadalomban, az államban és más társadalmi alakulatokban is a természeti organizmusokhoz hasonló szerves lényeket, pszicho-fizikai valóságokat látott.⁵⁵ E megközelítésből fejlődtek ki az ún. realitás elméletek, amelyek középpontjában a különböző társas alakulatok álltak. Felfogásuk értelmében az élet középpontjában nem az állam, nem az egyén, hanem a különböző társas alakulatok vannak.⁵⁶ Értelmezésük szerint a társas alakulatokat, jogi személyeket nem lehet pusztán a jog alkotásainak tekinteni, minthogy azok tényleges realitásokként jelentkeznek a társadalmi életben.⁵⁷ Attól függően azonban, hogy milyen realitásokként tekintettek a jogi személyekre, többféle irányzat is kialakult. A következőkben a főbb, jelen téma szempontjából releváns elméletek kerülnek bemutatásra.

Az első az a szemlélet, amely a jogi személyeket – az élő szervezetekhez hasonlóan – testi és lelki léttel bíró valóságnak tekintette.⁵⁸ Az elmélet alapgondolata, hogy a jogi személyek éppen olyan testi és lelki léttel bíró valóságok, éppen olyan élő organizmusok, mint az

---

⁵⁴ Lenkovics, Székely 2001. 49.

⁵⁵ Moór 1931. 46.

⁵⁶ Moór 1931. 47.

⁵⁷ Moór 1931. 47.

⁵⁸ Gierke elmélete, Knapp 2013. 170.

ember.⁵⁹ Ebből adódóan ezeket a nagy élő organizmusokat, valóságos akarattal, ún. össz-akarattal bíró „össz-személyeket” a jog az emberhez hasonlóan felruházhatja jogalanyisággal, azok jogképes jogalanyok.⁶⁰

E felfogás érvényesítése az alapjogok területén valószínűleg az instrumentális és az önálló igazolás egyidejű alkalmazását tenné lehetővé. Hiszen ez a szemlélet egyrészt az emberre hasonlatosként tekint a „jogi személyre”, ez az önálló igazolás felé mutat. Eme álláspont szerint a jogi személyre, mint „speciális jellegzetességgel” rendelkező emberre kellene tekinteni. Ez azonban nagy valószínűséggel összeegyeztethetetlen lenne az alapjogi gondolkodás sajátosságaival. Hiszen ez alapján megalapozottá válhatna a kényszer tilalmának, az élethez való jognak vagy a lelkiismereti szabadság védelmének kiterjesztése a szervezetekre, ez pedig ellentétes lenne a jelenlegi általános alapjogi gyakorlattal.⁶¹

Másrészt ez a szemlélet a „jogi személyt” ún. össz-akarattal bíró össz-személyként fogja fel, vagyis ugyancsak visszamutat a szervezet mögött álló személyekre, amely már az instrumentális igazolásra jellemző. Továbbá a szervezet mögött homogén személyegyesülést feltételez, ami nem feltétlenül azonosítható minden esetben a szervezetek mögött, és számos kérdést vet fel. Például egy gazdasági szervezet vallásszabadsága alatt mely személyek személyes meggyőződését kell azonosítani: a tulajdonosokét, az ügyvezetőket, a munkavállalókat? Vagy mi a helyzet, ha az azonosított személyek személyes meggyőződése nem egyezik meg, tehát nem homogén a csoport?

Mindezek alapján nagy a valószínűsége, hogy e szemlélet érvényesítése nem lenne összhangba hozható a mai alapjogi sztenderdekkel és sokkal több kérdést vetne fel, mint amennyire megoldást hozna.

A realitás elméletek további változata jogi realitást lát a jogi személyekben. Ez az elmélet a jogi személyeket jogi intézményeknek, a jogi hatalom gyakorlására, a jogi értelemben vett cselekvésre megszervezett jogi organizációknak tekinti.⁶² Az elmélet legismertebb képviselője, Raymond Saleilles szerint a jogalany, a személy fogalmához három alkotóelem szükséges:

1. (objektív) alkotóelem a jogi cselekvésre képes szervezet,
2. (szubjektív) alkotóelem a jogi cselekvést irányítani képes egységes, független és eszes akarat,

---

⁵⁹ Moór 1931. 52.

⁶⁰ Moór 1931. 52.

⁶¹ Muijsenbergh, Rezaei 2012

⁶² Saleilles elmélete, Moór 1931. 88.

3. (szociális) alkotóelem pedig a társadalmi értékeség, vagyis a jogi cselekvés egyéni célja és a társadalom kollektív érdeke közti összhang.⁶³

A jogalanyisághoz szükséges fenti alkotóelemek kimutathatóak a jogi személyeknél is, hiszen náluk is megtalálható az objektív alkotóelem, a jogi cselekvésre képes szervezet, annak ellenére, hogy ezt nem a természet alkotja meg, hanem a jog foglalja össze az egyének valamely csoportját egységes szervezetbe.⁶⁴ Megvan bennük a szubjektív alkotóelem is, a szervezet szolgálatára álló akarat, az egyesületet vagy az alapítványt képviselő egységes és értelmes akarat. Az egyesület akarata jogilag az egyesületet alkotó emberek akaratától különböző, önálló akarat, s az alapítványnál ugyanez áll az alapítványt igazgató szerv akaratára nézve.⁶⁵ Megtalálható továbbá a jogi személyeknél a társadalmi értékeség is, hiszen a társadalom érdekével ellentétes szervezkedéseknek nem is adja meg a jog a jogi személyiséget.⁶⁶

A "jogi személy" e felfogásának alapjogi alkalmazása az önálló igazolás felé mozdul el, hiszen ebben az esetben a szervezet az őt létrehozó emberektől különálló jogalany, akarata független az őt alkotó emberektől. Kérdés azonban, hogy ez a felfogás összhangba hozható-e az egyház vallásszabadságával, vagy az olyan egyéb szervezeti alapjogi jogosultsággal, amikor amögött jelentős és közvetlen szerepet játszanak az emberek és az ő alapjogaik védelme. Az vitathatatlan azonban, hogy egy ilyen szemlélet érvényesítése a szervezetek alapjogainak biztosításában magyarázattal szolgálhatna az alapítványok esetére is. Kérdéses azonban, hogy a (szociális) alkotóelem milyen alapjogi tartalmat jelentene. Emellett nem is veszélytelen, hiszen a társadalmi értékeség, mint szempont behozatala a jogalanyiság elnyeréséhez, az önkényesség veszélyének tenné ki a szervezetek alapjogi jogalanyiságát. Ebből adódóan ennek az alkotóelemnek csakis valamilyen objektív, alapjogi központú megközelítése lehetne helyes, például egy alapjogi területhez való kötődés, az adott tevékenység, feladatok, célok révén.

Tehát e szemlélet alapjogi értelme szerint a szervezetek mint önálló jogalanyok lehetnének alapjogi jogosultak, mert rendelkeznek a jogi cselekvésre képes szervezettel, a jogi cselekvést irányítani képes egységes, független akarattal, valamint valamilyen alapjogi értékeséggel.

---

⁶³ Moór 1931. 95.

⁶⁴ Moór 1931. 95.

⁶⁵ Moór 1931. 96.

⁶⁶ Moór 1931. 96.

3.4. A jogi személy fogalmát kiküszöbölő elméletek

A következő lényeges felfogás a jogi személy fogalmát kiküszöbölő elméletek körébe tartozik. Ezek az elméletek fenntartják, hogy a jogi személy fiktív személy, és nem akarják teljesen kiküszöbölni a jog világából a fikciót, hanem csupán logikai vagy terminológiai segédeszközként tekintenek rá, ami mögött, mint álarc mögött vagy a jogalany hiánya, vagy bizonyos természetes személyek valóságos jogalanyisága rejtőzik.⁶⁷

Jelen írás szempontjából ez utóbbi szemlélet, vagyis a jogi személy jogait természetes személyek jogaira lebontó elmélet lényeges. Annak érdekében, hogy az alanyi jogról alkotott alapvető felfogásokat ne kelljen módosítani, ez a megközelítés keresi azokat az igazi jogalanyokat, akiket a jogi személy jogai valójában megilletnek.⁶⁸ Ezen elmélet szerint a jogi személy fogalma valóban nem más, mint hamis álarc, amely mögött természetes személyeket találunk valódi jogalanyok gyanánt.⁶⁹ Jhering ezt úgy fogalmazza meg, hogy a jogi személynek nincs érdeke, amikor úgy tűnik, hogy jogai vannak, úgy ez ténylegesen csak álalany, ami mögött megtalálható a valódi személy, akinek jogai vannak.⁷⁰

Ez a felfogás tehát erősen az instrumentális igazolást alapozza meg, amely eszközként tekintene a szervezetek alapjogainak biztosítására. Egyértelműen összhangban van ezzel a szemlélettel a magyar Alkotmánybíróság gyakorlata, ami szintén az emberek alapjogainak védelmével indokolja a szervezetek alapjogi jogosultságát. Sőt az EJEB az egyházak vallásszabadságára vonatkozó megállapításait is visszaidézi ez a megközelítést. Kérdéses azonban, hogy minden szervezet esetében alkalmazható lenne-e ez az elmélet, ugyanis például az alapítványok alapjogi jogosultsága továbbra is igazolás nélkül maradna. Ebből adódóan e felfogás alapjogi értelmezése biztosan nem nyújtana teljes körű választ a szervezetek alapjogi jogosultságának igazolására.

3.5. Brinz célvagyon-elmélete

Az alapítványok igazolásának hiányosságát azonban Brinz célvagyon-elméletéhez hasonló felfogás töltheti be. Brinz szerint valamely jog

---

⁶⁷ Moór 1931. 139.

⁶⁸ Moór 1931. 141.

⁶⁹ Moór 1931. 141. 57.

⁷⁰ Sándor 2012. 62.

nemcsak valakié, hanem valamié is lehet, így kétféle vagyon létezik: az egyik valamely természetes személyé (személyes vagyon), a másik egy meghatározott célé (célvagyon).⁷¹ Brinz elméletében tehát a cél pótolja a jogalanyt.⁷²

E szemlélet alapjogi jogalanyiség területére való áthelyezése inkább az autonóm igazolás irányába mutatna, hiszen a jogalanyiságot ekkor maga az adott cél alapozza meg. Tehát nem a szervezet mögött álló személyek jogainak védelme indokolná az alapjogi jogosultságot, hanem a cél védelme. Erősen emlékeztet ezen megközelítés az EJEB *Société Colas Est and Others v. France* ügyben hozott döntésére. Ekkor ugyanis a strasbourgi bíróság az önkényes állami beavatkozás elleni védelem szükségességére tekintettel ismerte el a szervezet alapjogi jogalanyiságát.⁷³ A döntésben pedig szerepet játszott az is, hogy adott esetben a magánszféra védelme volt az adott alapjog, amelynek alapvető célja az önkényes beavatkozás elleni szabadság biztosítása.⁷⁴ Így ez az eset is azt veti fel, mintha az önkényes beavatkozás elleni szabadság, mint védendő cél alapozná meg a szervezet alapjogi jogosultságát, mint önálló igazolás.

Megkérdőjelezhető azonban, hogy az a szemlélet, amely kiküszöböli magát a jogalanyt, képes-e megfelelően reflektálni magára az adott szervezetre, annak jellegzetességére és ezáltal alapjogi jogosultságára. Továbbá az sem feltétlenül egyértelmű, milyen szervezeti alapjogi jogosultságot eredményezne, és azt mikor alapozná meg egy ilyen szemléleten alapuló igazolás.

4. Összegzés

A különböző polgári jogi elméletek alapjogi értelmezései megmutatják, hogy a "jogi személy" különböző felfogásai különböző alapjogi igazolásokhoz vezethetnek. Emellett a polgári jogi elméletek és azok alapjogi implikációi alapján megállapítható, hogy a szervezetek sokféleségének és az alapjogi sajátosságoknak köszönhetően nem lehet egy az egyben átvenni egy-egy polgári jogi elmélet gondolatait a szervezetek alapjogi jogosultsága tekintetében. A szervezetek alapjogi jogalanyiségének igazolására csakis saját alapjogi felfogás lehet meghatározó. A szervezet alapjogi felfogásának kialakításában azonban a

---

⁷¹ Moór 1931. 234.

⁷² Francsovcics 2013. 108.

⁷³ Muijsenbergh, Rezaei 2012. 56.

⁷⁴ Muijsenbergh, Rezaei 2012. 56.

polgári jog elméletek is szerephez juthatnak elsősorban az egyes vizsgálendő szempontok kijelölésében. Emellett azonban az is vizsgálható, hogy a polgári jogi elméletek – az egyes szempontokra adott – válaszaik mennyiben lehetnek összhangban a szervezet alapjogi felfogásával. Mindezek alapján tehát az állapítható meg, hogy szükséges a polgári jogi elméleteket is figyelembe vevő, mégis attól különálló, saját alapjogi felfogás kidolgozása, amely biztosíthatná, hogy a szervezetek alapjogi jogalanyiságát objektív szempontok alapján, koherens módon lehessen megítélni. Ennek szükségességét támasztja alá az is, hogy bár a német és a magyar alkotmánybírósági gyakorlat is az instrumentális igazolási érvekre támaszkodik, mégis alapjogi jogosultként tekint az alapítványokra. Annak ellenére, hogy e szervezetek alapjogi jogosultsága nem indokolt az instrumentális igazolás alapján. Továbbá az is, hogy az EJEB gyakorlata egyszerre mutat az instrumentális és az autonóm igazolás irányába, bármilyen következetes magyarázat nélkül. Ennek hiányában pedig nem egyértelmű, hogy a strasbourgi bíróság mely igazolást és pontosan milyen feltételekkel követ.

Az alapjogi gondolkodásnak tehát egyértelműen kell tisztáznia, hogy milyen szempontok alapján, milyen "jogi személy" felfogást követ, az alapján pedig milyen alapjogi igazolást tekint irányadónak, hogy a nehezen megítélhető esetekben is objektív és koherens rendszerbe rendeződő szempontok döntsenek a szervezetek alapjogi jogosultságáról.

Felhasznált irodalom

Emberland, Marius: *The Human Rights of Companies*. Oxford University Press, Oxford, 2006.

Francsovcics István: *A vállalkozók jogalanyiségének történeti vizsgálata*. *Themis*, 2013.

Granyák Livia: *A szervezetek alapjogi jogalanyiséga és az alapjog természete*. *Magyar Jog* 2019/9.

Granyák Livia 2018a: *Vannak-e alapjogaik a szervezeteknek? Elméleti alapok és gyakorlat*. *Jogi tanulmányok*, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2018. https://www.ajk.elte.hu/media/8c/fe/c103c1a59c2204e1e6b19aeeba04ba_f5689b2e134b17bc83782816e7b2c1/jogitanulmanyok2018.pdf (2020.11.30.)

Granyák Livia 2018b: Vannak-e alapjogaik a szervezeteknek? Elméleti alapok és magyar gyakorlat. *Közjogi Szemle* 2018/9.

Halmai Gábor és Tóth Gábor Attila (Szerk.): Emberi jogok. Osiris, Budapest, 2003.

Kingreen, Thorsten: Das Verfassungsrecht der Zwischenschicht. Die juristische Person zwischen grundrechtsgeschützter Freiheit und grundrechtsgebundener Macht. In: Jahrbuch des öffentlichen Rechts der Gegenwart. Mohr Siebeck, Tübingen 2017.

https://www.uni-regensburg.de/rechtswissenschaft/oeffentliches-recht/kingreen/medien/kingreen_001-040.pdf (2020.11.14.)

Kingreen, Thorsten; Poscher, Ralf: Grundrechte Staatsrecht II. C.F. Müller, Heidelberg, 2018.

Knapp László: A nemzetközi szervezetek jogalanyiség-konceptiójának fejlődése. Doktori műhelytanulmányok, Győr, 2013.

Lenkovics Barnabás-Székely László: Magyar polgári jog. A személyi jog vázlata. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2001.

Moór Gyula: A jogi személyek elmélete. Magyar Tudományos Akadémia Jogtudományi Bizottsága, Budapest, 1931.

Muijsenbergh, Winfried H.A.M. van den; Rezai, Sam: Corporations and the European Convention on Human Rights, 25 Pac. McGeorge Global Bus. & Dev. L.J. 43. 2012.

Sándor István: Előadásvázlatok a személyek jogából. Patrocinium, Budapest, 2012.

Sárközy Tamás: A jogi személy elméletének átalakulása. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1985.

Somody Bernadette, Szabó Máté Dániel, Vissy Beatrix, Dojcsák Dalma: Alapjogi Tanok I. Hvg-Orac, Budapest 2018.

***

Why can an organisation be a human rights holder?

Summary

The idea of an organisation being human rights holder appears to be inherently contradictory. How can it be possible that organisations may

invoke rights especially designed for the protection of living human beings? However, many courts accept applications claiming human rights abuses from organisations including the European Court of Human Rights, the Hungarian and the German Constitutional Court as well. However, the reasons of this human rights protection provided by these courts' case law do not show an approach based on a coherent dogmatic. For this reason, this paper's aim is to shed light on the necessity of a deeper examination containing the relevant civil law theories in relation to legal entity.